

Vigala kirikukihelkonna vallad 1905. aastal:

VELISE VALD moodustati 1866. aastal. 1891. aastal liideti Velise vallaga Nurtu vald, Päärdu vald ja Valgu vald (Valgu jääb Märjamaa kihelkonda).

VIGALA VALD sai valla õigused juba 1789. aastal (siis hakkas kehtima kohalik „Vigala õigus”), riigi haldusüksusena moodustati 1866. 1891. aastal liideti Vigala vallaga Jädivere vald. Mõisavaldade ajal (enne 1891. aastat) jäi Vigala kihelkonda ka Konuvere vald, mis liideti 1891. aastal Märjamaa vallaga Märjamaa kihelkonnas.

JUUNI

Juuni algus – Tallinna tuuakse kasaikaid, lootes, et sõjaväe kohalolu töölisi rahustab.

7.–10. juuni – Talurahvas äratavad vasakpoolsed vaated huvi eelkõige maa-temade kaudu. Tartus on II eesti põllutöökongress, mis peegeldab ärevaid aegsid. Kaks sõnavõttu – Jaan Tõnisson väikemajapidamiste arengust ja seda takistavatest teguritest ning Oskar Rütli ülevaade mõisa(maa)töölise ja rentnike olukorrast – avaldatakse Postimehes täies mahus.

22.-24. juuni – Vigalas toimub nn jaanipäeva mäss, mõisnik tahab teda kõrge rendi pärast kohtusse kaevanud talurentniku talust välja tõsta, aga kokku tulnud talumehed ja -naised ei lase sel sündida. Sekkuvad kasakad.

24. juuni – Nõmmel toimub punaseid pooldavate töölise miiting, kus osaleb kuni 10 000 inimest, kõnelevad maskides oraatorid Peterburist.

25. juuni – Konstantin Pätsi ajaleht Teataja avaldab tüüpärgukirja, mida tuleks „meie riigi ja kodumaa elu korraldamisel ning uuendamisel arvestada”. Muu hulgas nõutakse üldise, ühetaolise, otsese ja salajase hääletusega valitud seadusandliku rahvaesindajate kogu kokkukutsumist. Märgukiri ilmub ka mitmes teises lehes.

- Samal päeval algavad Vigala mõisa metsades põlengud (peamiselt Soevahe ja Araste metsad). Vallarahvas aetakse tuld kustutama. Mida rohkem kustutajaid kohale aetakse, seda rohkem põleng levib.

JUULI

Juulis-augustis moodustatakse (siis veel illegaalselt) Tartus Eesti Sotsiaaldemokraatlik Ühendus, mille eesotsas Peeter Speek.

AUGUST

6. august – Tsaar Nikolai II manifest lubab asutada nõuandva rahvaesinduse.

14. august – Vigala vallas hakatakse vallavolikogu protokolle kirjutama eesti keeles.

23. august – Portsmouthi rahu lõpetab 1904. aasta jaanuaris alanud Vene-Jaapani sõja, milles Venemaa on rängalt lüüa saanud.

27. august – Taastatakse ülikoolide autonoomia.

SEPTEMBER

9. september – Vigala kiriku juures peetakse tavapärasest sügislaata, kus kohalikud poisid korraldavad kaklusi ja kiusavad politseiametnikku. Mõis ja politsei puhuvad sündmuse nii suureks rahutuseks, et saavad sõjaväelased Vigalasse korda valvama.

17. september – Velisel levitatakse valitsusevastaseid proklamatsioone.

29. september – esimene suur rahvakoosolek Tartus ülikooli aulas, koosolekud jätkuvad.

OKTOOBER

Oktoober – Kogu kuu kestavad Velisel koosolekud. Küll õigeusu kihelkonnakoolimajas, selle õuel, Hans Luuri kaupluses ja mujal.

13. oktoober – Tallinnas toimub raudteetöölise streik.

14. oktoober – Eesti töölised ja üliõpilased ühinevad ülevenemaalise poliitilise üldstreigiga. Tallinnas alanud esimene poliitiline üldstreik levib ka teistesse Eesti linnadesse.

16. oktoober – Tallinnas Uuele turule kokku tulnud miitingulisi tulistab sõjavägi. Tapetuid ja hiljem haavadesse surinuid on 86, haavatuid palju rohkem.

17. oktoober – Vene tsaar Nikolai II lubab manifestiga kõikidele alamatele kodanikuõigusi ja -vabadusi ning valitavat Riigiduumat.

KAHEKSA NÄDALAT KEST-
NUD VABADUSEAJA ALGUS

Oktoobri keskpaik – rahvakoosolekul Velise koolimajas kuulutab õpetaja Ivan Paulus välja kõikide kodanikuõigused.

23. oktoober – Tartus proovitakse nõupidamisel välja selgitada, mis ühishuvid eesti kodanlusel ja Liivimaa aadli reformimeelsel tiival võiksid uues olukorras (pärast manifesti) olla, aga omavalitsusvõimu (maapäev) jagamises ikkagi kompromissi ei leita.

25. oktoober – Öhtul läheb Tallinnast liikvele kaks linnameeste jõuku, et Harjumaa mõisaid rüüstata, revolutsiooni jaoks sõjariistu ja raha koguda. Osa neist jõuavad järgmisel päeval ka praeguse Raplamaa alale (Hageri, Pajaka, Russalu, Vardi, Vaimõisa). Orgitale koguneb mõisnike kokkukutsutud kaitsesalk. Tragunite abil peatatakse jõugu tegevus.

30. oktoober – Tartu Vanemuises toimub rahvakoosolek, kus otsustatakse nelja seltsi algatusel kokku kutsuda ülevenemaaline rahvaasemike kongress.

Oktoobri lõpp – Velisel kuulutatakse välja Velise Wabariik.

NOVEMBER

5. november – Rapla vallavalitsus saadab kõikidele Põhja-Eesti vallavalitsustele kutse, et tuldaks kokku Tallinna nõupidamisele, kus arutada maapäeva tulevikku.

9. november – Postimehes ilmub Tartu rahvaasemike kongressi päevakord. Velisel valitakse rahvaasemikud kohe ära, Vigalas venitatakse sellega viimase minutini.

14. november – Vana-Vigala mõisas põlevad 3 turbaküüni ja põhuküün. See langeb kokku tragunite saabumisega mõisa eelmisel päeval.

22. november – Sõjaseisukorra kehtestamine Liivimaa kubermangus.

24. november – Liivimaa aadlikonvent pöördub siseministri poole ettepanekuga luua mõisnike, linnade ja valdade esindajatest ajutine maanõukogu „maa päästmiseks täielikust laostumise-est“, ülekaal selles oleks baltisakslastel.

26. november – Tartus alustab tegevust Postimehe ringi tegelaste (eesotsas Jaan Tõnissoniga) asutatud esimene legaalne eesti partei, Eesti Rahvameelne Eduerakond. Üks teese on, et võideldakse „ainult õiguse ja seaduse abinõudega”. Põranda alt tulevad välja ka sotsiaaldemokraadid-föderalistid eesotsas Peeter Speegiga – Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Ühisus ja ajaleht Uudised, ning need sotsiaaldemokraadid, kes kuuluvad ülevenemaalistesse erakondadesse.

27. november – Peaminister Sergei Witte edastab tsaarile valitsuse ettepaneku moodustada Baltimaades kindral-kubermang.